esimese revolutsiooni aastad (1904. ja 1905. a.) ning ilmasõja ajajärk, alates 1914./15. a. Suurimat kasvu avaldavad tulud linna ettevõtteist (§ VI). Siin näeme tulude tõusu 6 556,50 rbl. pealt 1901. a. 65 448,49 rublani viimasel sõjaeelsel 1913. aastal, s. o. peaaegu 10-kordset kasvu. Ühelt poolt on see täiesti arusaadav, arvesse võttes olemasolevate ettevõtete laiendamist ja uute (gaasivabrik, elektrijaam, tapamaja, pudretivabrik jne.) loomist; teiselt poolt on see tulude tõus teataval määral näilik, sest et sellele tõusule tuludelahtris vastab teiselt poolt kulude suurenemine võlgade tasumise peatükis kulude eelarves, — linnade eelarved koosnevad ju, nagu teame, vaid võrdeliselt puhas-ülejääkidest, kuigi need eelarved pole ka täiesti üldtululised [1]). Selle asjaolu kohaselt kantakse tulude-eelarvesse linna ettevõtete tuludest makstavad ettevõtete tarbeiks tehtud laenude protsendid, kuna kulude-eelarves näidatakse vastavad summad „võlgade tasumise" paragrahvis, mis üldsummas fiktiivselt suurendab linna eelarvet.

Linna rahanduskorraldus peale 1917. a. revolutsiooni. Uus korraldus, mis linna rahanduses maksma hakkas peale revolutsiooni, avaldus 1917. a. Vene Ajutise Valitsuse poolt antud seaduses nr. 2010. Kuigi see seadus pole kogu oma ulatuses Eestis seaduslikku jõusse astunud, on ta siiski olnud ühes mitmesuguste, mitmel ajal „Riigi Teatajas" avaldatud muudatustega Eesti linnades maksva rahanduskorralduse tegelikuks aluseks [2]).

Nende muudatuste peajooned on järgmised. Lisaks seniseile, juba olevaile (1892. a. seaduse järele) maksudele olid „Linnamaksu-seaduses" ette nähtud veel järgmised maksud: senisele kinnisvara hindemaksule tuleb lisaks veel „kinnisvara erimaks". Tähtsa uuendusena esineb ka luba, võtta lisaks riiklikule põhitulumaksule veel lisa-tulumaksu; samuti on uuenduseks ka eriline korterimaks, mille määrade kindlakstegemiseks olid seaduses ette nähtud eritabelid. Peale selle pannakse proportsionaalses suhtes riiklikult maksma „maks linna piires korraldatavailt avalikelt maksulisilt etendusilt ja lõbustusilt". Need on tähtsamad uue seadusega maksma pandud täiendused.

Peatudes mõnel uuenduste tähtsamal punktil, olgu tähendatud, et kinnisvara hindemaksu alal oli, peale mõne kõrvalise tähtsusega paranduse, kõrgendatud maksu ülemmäär kahekordseks võrreldes sinnamaalsega. Tähtsaks täienduseks on täiendav võimaluse laiendamine, võtta n. n. spetsiaalmakse osaliseks või täieliseks kulude katmiseks „linna üksikute osade heakorra tõstmisel või selliste ettevõtete korraldamisel, mis annavad mõnele üksikule linnaosale eesõiguslikke hüvesid". Need maksud ei tohi tõusta üle 10% keskmisest tulususest või üle 1% väärtusest, mis on kindlaks määratud kinnisvara hindemaksu võtmiseks. Tulumaksu suhtes olgu ära märgitud täiendav muudatus, mille põhjal linnad saavad omale kolmandiku linna piires elavailt maksualuseilt võetud riiklikust tulumaksust.

Peale nende tähtsamate maksude olgu veel nimetatud täiendav lisa-ärimaks, raud- ja veeteel linna toodavate ja linnast veetavate koormate maks ja mitmed väiksemad maksud.

Kulude suhtes, mis endiselt jagunevad kohustuslikeks ja mittekohustuslikeks, on linnad uue seadusega asetatud palju soodsamasse seisukorda, sest et nad on vabastatud juba ülal korduvalt mainitud raskest linnapolitsei ülalpidamiskohustusest, mille riik on võtnud täielikult oma kanda, jättes linnade kanda üleriikjikkude kulude alalt vaid mõned sõjavägede paigutamise mured.

1) Nagu seda näitasime ülalpool kulude-eelarve vaatlemisel.
2) Vt. Linnamaksu-seadus. Eesti Linnadeliidu ülesandel kodifitseerinud O. Tief. Tallinnas, 1924. a.

Tartu, lk. 500